Samlaren

Tidskrift för
svensk litteraturvetenskaplig forskning
Årgång 94 1973

Svenska Litteratursällskapet

Detta verk har digitaliserats. Bilderna av den tryckta texten har tolkats maskinellt (OCR-tolkats) för att skapa en sökbar text som ligger osynlig bakom bilden. Den maskinellt tolkade texten kan innehålla fel.

REDAKTIONSKOMMITTÉ

Göteborg: Lennart Breitholtz

Lund: Staffan Björck, Carl Fehrman

Stockholm: Örjan Lindberger, Inge Jonsson

Umeå: Magnus von Platen

Uppsala: Gunnar Brandell, Thure Stenström

Redaktör: Docent Ulf Wittrock, Litteraturvetenskapliga institutionen, Villavägen 7, 752 36 Uppsala

Printed in Sweden by Almqvist & Wiksell, Uppsala 1974

sexuella temat, och här blir, enligt Naremore, den indirekta metoden en allvarlig brist.

Ska man kritisera en författares teknik bör man kanske ha litet solidare grund att stå på, men Naremore slår fast förmenta självklarheter. Det är påfallande att han aldrig diskuterar det berättigade i sin freudianska tolkningsmetod. Menar han att en sådan interpretation är legitim, därför att Virginia Woolf själv var insatt i psykoanalytiska tankegångar och kan förmodas ha arbetat medvetet med en freudiansk symbolik? (Vad forskningen kommit fram till därvidlag är att Freud redan 1911 var omdiskuterad i Bloomsbury-kretsen och att åtminstone hennes man läste Traumdeutung och recenserade Psychopathologie des Alltagslebens 1914.) Eller menar han att en tolkning enligt dessa linjer är självklart tillämpbar på varje litterärt material? Eftersom han undviker att föra in biografiska och komparativa aspekter, berör han aldrig problemet. Ibland grips man av en egendomlig känsla att Naremore själv inte anser sin tolkning vara speciellt psykoanalytiskt färgad utan snarast självklar. På sid. 57 bekänner han sig på en punkt vara frestad »to indulge in psychoanalysis», men motstår frestelsen den gången. Vad det här gäller är möjligheten att dra in biografiskt material och se författarinnans verk i ljuset av hennes personliga upplevelser och psykiska instabilitet, men här hesiterar han och gör halt. Däremot är han när det gäller tolkningen av de skönlitterära texterna ohämmad av slika dubier.

Naremore har säkerligen träffat en väsentlig sida av Virginia Woolfs författarpersonlighet, men han går till överdrift och han diskuterar inte ens andra tolkningsmöjligheter. Låt oss ta den bekanta fyren i To the Lighthouse. Har ett föremål en så avslöjande form (och står dessutom omgivet av vatten), då är saken klar för Naremore. Men även med det utseendet kan ju fyren tänkas stå för något vidare och mera i romanens symboliska sammanhang. Alternativa tolkningsförslag saknas heller inte i Woolf-litteraturen: fyren med sitt ljussken som en symbol för det upplysta medvetandet i kontrast mot den omedvetna naturens värld, i stil med det upplysta matsalsfönstret och mörkret utanför i Night and Day, där Virginia Woolf f.ö. själv drar parallellen till en fyr som skapar »composure over the trackless waste»; fyren som en representant för något som är av evighet, en verklighet bortom förändringarnas värld.

Överbetoningen av den sexuella karaktären i Woolfs prosa hindrar inte att Naremores bok erbjuder en givande läsning och många slående iakttagelser. Att han står i tacksamhetsskuld till tidigare forskning är ju inte heller något fel, även om en del kända sanningar därmed kommer att upprepas. Att han tagit hänsyn till enbart anglosaxisk forskning (med ett franskt undantag) är varken att förvåna sig över eller särskilt katastrofalt. Men i förbigående må det vara sagt, att han i sitt ingående kapitel om Virginia Woolf och »stream-of-consciousness» hade haft en hel del att hämta hos Erika Dölle, Experiment und Tradition in der Prosa Virginia Woolfs, från 1971. Liksom hans »upptäckt» av det komiska och humoristiska i hennes prosa, som han bl.a. exemplifierar i ett avslutande kapitel om Between the Acts, redan på 60-talet upptäckts och med tysk grundlighet utretts av Gerhard Pasternack – med exempel inte minst från Between the Acts – i dennes avhandling Aspekte des Komischen bei Virginia Woolf, från 1962.

Gunilla Bergsten

Joseph W. Reed, Jr: *Faulkner's Narrative.* Yale University Press. New Haven & London 1973.

Många tidiga kritiker ansåg William Faulkner vara en vårdslös författare, utan någon synbar kontroll över sitt material. Denna syn stöddes i viss mån av Faulkner själv som upprepade gånger, även långt fram i tiden, talade om sig själv som »storyteller» och »careful craftsman», utan speciella estetiska syften.

Närmare analyser har tvärtemot detta synsätt visat att romanerna är oerhört väl förberedda och att det skenbart kaotiska i berättelserna alltid är strängt underordnat ett strukturellt grundmönster. Utöver denna organisation av bildspråk o. dyl. sökte Faulkner också något han kallade för »the single urn or shape» – det perfekta eller kärnan i livet – och som han ville passa in i det »speciella hörn» av verkligheten som han ville beskriva.

I *Faulkner's Narrative* har Joseph W. Reed tagit det som sin uppgift att undersöka berättarstrukturen i Faulkners verk för att försöka få fram kombinationen av berättare och estetiskt medveten författare, och muntlig tradition resp. konstnärlig medvetenhet. Reed går igenom alla Faulkners böcker och i den close reading han ägnar sig åt, tar han hänsyn till bildspråk, synvinkel, tidsförlopp, tempus, associationer, retorik, rytm, tempo och mycket annat. Eftersom han bortser från innehållet i berättelserna, ställer hans bok stora krav på läsaren. Om man vill argumentera mot hans teser – och många av dem utmanar till detta – krävs en perfekt kunskap om verken. Ibland tycker man att det blir för mycket mekanik – t.ex. i kurvor över tankeprocesser, bildspråkstäthet och romanuppbyggnad – men man måste samtidigt erkänna att bevisföringen vinner på arbetssätet. Om han ibland förefaller väl fantasifull så slänger han samtidigt in en brasklapp: Faulkner kanske inte

alltid var klart medveten om de olika betydelser och strukturella bindningar som finns i t. ex. *Light in August,* en av de mest komplexa romanerna!

Reed är emellertid ingen okritisk beundrare av Faulkner, som ibland skrev teatraliskt och gjorde ordentliga berättartekniska missar – *Intruder in the Dust, Requiem for a Nun* och *A Fable* är bland de verk som inte håller inför granskningen. Det visar sig också att de romaner som andra kritiker i allmänhet håller för att vara de främsta – *As I Lay Dying, Light in August* och *The Sound and the Fury* – också är de som med Reeds undersökningsteknik blir mästerverken i Faulkners produktion. Man fäster sig också vid en fin analys av novellen *A Rose for Emily,* liksom en intressant genomgång av novellerna i sin helhet. Bland de mindre kända verk som dras fram i rampljuset är bl. a. *The Unvanquished* och *Go Down, Moses,* strukturellt enklare än de »stora» romanerna, och utan det försök till »examination of the fictive process» som Reed spårar i dessa.

Den slutsats Reed når efter sin ambitiösa genomgång är att Faulkner var ambivalent i sitt författarskap. Han trodde starkt på »natural storytelling» men såg också nödvändigheten av förkonstling. Han är därmed förankrad i »the American tradition» samtidigt som han anknyter till förnyare som James, Joyce och Eliot. Tyvärr medger inte Reeds avgränsade metodik att han går in på andra kritikers tolkningar – få av dem nämns ens i förbigående, vilket är synd. Åtskilliga har ju, fast mindre systematiskt och exakt, diskuterat samma problem som Reed.

Lennart Peterson

Johan E. de Mylius: *Sigurd Hoel – befrieren i fugleham.* (Odense University Studies in Scandinavian Languages and Literatures. Vol. 3.) Odense Universitetsforlag. 1972.

Med tanke på Sigurd Hoels ganska omfattande produktion och på den framträdande roll han under i synnerhet 30- och 40-talen spelade i norskt kulturliv, är det egentligen egendomligt att hans författarskap inte ägnats flera undersökningar än vad som skett. När de Mylius nu ger sig i kast med att analysera fram grundproblematiken i Hoels diktning, kan han röra sig tämligen fritt och obesvärad av tidigare forskning. Förutom ett par studier av Arne Stai, Masahiko Inadomi och Olaf Øyslebø (den sistnämnda en rent språkligt-stilistisk undersökning) finns egentligen bara Kjølv Egelands stora verk *Skyld og skjebne* från 1960, som dock har föga vetenskaplig karaktär.

Utgångspunkten för de Mylius' studie är den motsättning som råder i Hoels författarskap mellan radikala samhällsförbättrartendenser och en närmast metafysisk övertro. Att individens liv är underkastat ett mönster enligt vilket allting upprepas i någon sorts ödesbestämd cirkelrörelse, är ett tema som går igen i allt vad Hoel skrivit, men hans egen tolkning av detta mönsters ursprung är tvetydig eller vacklande. Ibland tycks han förlägga orsakerna till de sociala förhållanden som omöjliggör varje individuellt frigörelseförsök och låser fast människorna i gamla accepterade banor. Då är det samhällskritikern Hoel som talar. Men ibland tycks han betrakta ödet som en irrationell, närmast mystisk kraft som ingriper i den enskilda människans liv, samtidigt som han håller möjligheten öppen att förlägga hela problematiken till det psykologiska planet och – i enlighet med de psykoanalytiska tankegångar han var så förtrogen med – betrakta ödesföreställningen som en projektion av individuella komplex och fixeringar.

Det är framför allt detta samband mellan radikalism och ödestro som de Mylius vill komma åt genom en rad analyser av enskilda diktverk. Han finner att man kan läsa Hoels hela författarskap som en enda »roman i tre stadier» behandlande barndomen, ungdomen och medelåldern, och han låter dem representeras av romanerna *Veien til verdens ende* (1933), *Ingenting* (1929) och *Fjorten dager før frostnettene* (1935). Att han då inte håller sig till en strikt tillkomstkronologi betyder mindre, menar de Mylius. Grundtematiken är i alla romanerna densamma, och i gengäld vinner han den inre utvecklingens kronologi i gestalt av den fiktive hjälten Anders/Erik/Knut Holmen.

Som en sorts prolog till denna tredelade »roman» står en analys av *En dag i oktober* (1931), som de Mylius menar rymmer alla den hoelska diktningens grundtemata och dessutom illustrerar det dubbla perspektivet av samhällskritik och individuell psykologi. Som epilog – eller snarare som en rikt orkestrerad final – följer så en analys av dubbelromanen *Arvestålet* (1941) och *Trollringen* (1958), som visserligen är förlagd i historisk miljö, men som än en gång varierar alla tidigare introducerade motiv.

I sin undersökning går de Mylius »nykritiskt» till väga med motiveringen att den »livsindstilling, der kommer til udtryck i værket, er først og fremmest til stede som levende form, . . . De sindstilstande, der udanalyseres, er hele tiden set i relation til den måde, de giver sig til kende på i vaerket: gennem stemning, stil, komposition og fortællemåde» (s. 11). I enlighet med detta program avstår de Mylius konsekvent från biografiska och idéhistoriska utvikningar, och han avstår likaså från att t. ex. använda Hoels föredrag om *Dybdepsykologi og diktning* från 1944 som en nyckel till förståelsen av hans verk, därför att huvudsaken inte är vad Hoel »mente at måtte forfægte i kul-